

z kapitalistických armád

ÚSILÍ HLAVNÍCH KAPITALISTICKÝCH STÁTŮ O ZABEZPEČENÍ ZDROJŮ ENERGIE A SUROVIN

Krise na Blízkém východě v roce 1973 ukázala na stoupající důležitost zabezpečení surovinami pro stabilitu a rozvoj národních hospodářství vyspělých kapitalistických států v údobí zrychlující se vědeckotechnické revoluce. Zvýraznila zvláště význam ropy jako základní palivoenergetické a chemické suroviny, jejíž nedostatek nebo nepravidelnost v zásobování mohou mít závažné důsledky pro všechny oblasti života kapitalistického světa.

Současná energetická situace USA a některé z toho vyplývající důsledky pro ozbrojené síly

V posledním čtvrtstoletí došlo v kapitalistickém světě, včetně USA, ke změně ve vývoji skladby palivové a energetické bilance směrem od tuhých paliv (uhlí) k tekutým palivům (ropě) a zemnímu plynu. Vliv těchto změn na strukturu používaných primárních energetických surovin ve Spojených státech ukazuje **tabulka 1**. K tomu to vývoji došlo v protikladu k podílu existujících zásob energetických surovin a zdrojů na území Spojených států (na ropu připadá 3 %, zemní plyn 4 %, štěpné materiály 3 % a na uhlí 90 % z amerických zásob energetických surovin).

Jednostranná orientace na ropu měla za následek postupnou likvidaci soběstačnosti Spojených států v této surovině a zvyšující se závislost na jejím dovozu (viz **tabulku 2**). V roce 1974 dovážely průměrně denně 952 tisíc tun ropy (z toho přibližně 30 % z Venezuely, 18 % z Kuby, 25 % z Blízkého a Středního východu, 20 % z Afriky a 7 % z jiných oblastí).

Podle původních propočtů měla potřeba energie Spojených států v příštích letech stoupat v průměru o 4,5 % ročně. Na základě úsporných opatření předpokládají současné plány její růst mezi 2,8—3,6 %. Plánuje se výraznější zvětšení využívání uhlí a zvýšení podílu výroby jaderné energie. Klesnout má podíl ropy, avšak její spotřeba v absolutních číslech dále vzroste. (Spotřeba ropy a ropných výrobků Spojených států v roce 1975 činila 975 milionů tun, v roce 1985 by měla podle odhadu činit 1200—1300 milionů tun) a zachová

Tabulka 1

USA - Struktura používaných primárních energetických surovin (v %)

	1950	1960	1970	1972	1974
Uhlí a lignit	40	25	21	19	18
Ropa	34	41	41	46	46
Zemní plyn	22	33	37	33	30
Vodní zdroje a jiné	4	1	1	1,7	4
Jaderná energie	—	—	—	0,3	2

Tabulka 2

USA - Struktura vlastní produkce a dovozu ropy (v %)

	1955	1960	1965	1970	1974	1975
Vlastní produkce	85	81	79	77	63	61
Dovoz	15	19 ¹⁾	21	23	37	39

¹⁾ Přibližně stejný podíl USA vyvezly. To znamená, že do začátku šedesátých let byly v ropě relativně soběstačné.

sí prvořadě místo v americké palivové a energetické bilanci. Pro možnost zvýšeného využívání vlastních zásob energetických surovin předpokládají se nutné státní a soukromé investice do této oblasti do r. 1985 ve výši zhruba 600 miliard US dolarů.

Podíl dovážené ropy bude v příštích letech dále vzrůstat, i když může být částečně na určitou dobu zpomalen využíváním aljašské ropy a ropy z mělkých moří při pobřeží USA. V importu bude narůstat podíl ropy z východní polokoule, především z oblasti Blízkého a Středního východu. Hlavními trasami pro dovážení ropy se stanou:

1. Perský záliv — Rudé moře — Středozemní moře — přístavy v Mexickém zálivu nebo na východním pobřeží USA. Cesta v jednom směru trvá 28–32 dnů. Suezský průplav omezuje zatím použití tankových lodí do výtlaku 80–100 tisíc tun. Nebezpečným místem zůstává snadno blokovatelné Hormuzká úžina a Gibraltarská úžina.

2. Perský záliv — mys Dobré naděje — přístavy USA v Mexickém zálivu. Cesta v jednom směru trvá přibližně 35–37 dnů a bude nejdůležitější pro dovoz ropy do Spojených států v případě války v Evropě.

3. Perský záliv — Rudé moře — Středozemní moře — evropské přístavy, u kterých jsou rafinerie ropy amerických monopolů (jde zejména o přístavy: Milazzo [Sicílie], Cagliari [Sardínie], Janov [Itálie], Sines [Portugalsko], Le Havre [Francie], Rotterdam [Holandsko] Bantry Bay [Irská republika] a Tranmere [Velká Británie]).

4. Západní Afrika — přístavy USA v Mexickém zálivu. Cesta jedním směrem trvá 15–20 dnů.

5. Severní Afrika — přístavy USA na východním pobřeží nebo v Mexickém zálivu. Cesta v jednom směru trvá 15–20 dnů.

6. Venezuela — přístavy USA v Mexickém zálivu. Cesta v jednom směru trvá 7–8 dnů.

Ozbrojené síly Spojených států spotřebovaly v roce 1969, tj. v období nejintenzivnějšího vedení války ve Vietnamu, přibližně 55 milionů tun ropných výrobků. V průběhu let 1970–1974 se tato spotřeba snížila z 46,3 na 32,8 milionů tun. V roce 1975 činila 33,6 milionů tun, což představuje 3,4 % spotřeby země. V případě konvenční války většího rozsahu se kalkuluje se zvýšením tohoto podílu na 10 % tj. asi na jednu pětinu předpokládané pro-

dukce z národních zdrojů. Zásobování ozbrojených sil ropnými výrobky při uplatnění zákona o přednostním zabezpečování válečných potřeb by teoreticky nemělo vyvolávat mimořádných těžkostí. Přesto zůstává nevyřešeno několik závažných problémů. Předně zásobování amerických jednotek v zámoří. Americké ozbrojené síly kryjí svou potřebu ropy z 50 % nákupy v USA, z 20 % nákupy na Blízkém a Středním východě, z 10 % nákupy v Karibské oblasti, z 10 % nákupy z oblastí Tichého oceánu a ze 6 % nákupy ze západní Evropy a Středomoří. Dochází tak k značné závislosti na stabilitě ropných zdrojů v zámořských zemích. Konflikt na Blízkém východě v říjnu 1973 vedl např. k zastavení dodávek ropy pro americké ozbrojené síly ze středovýchodní oblasti, severní Afriky, ze strany některých západoevropských zemí a Japonska. Ropné výrobky musely v této době dopravovat lodě z USA, což vedlo k dočasněmu nedostatku pohonných hmot u některých jednotek a součástí v zámoří.

Druhým problémem zůstává zabezpečování námořních cest, po kterých se ropa dopravuje do USA, západní Evropy a Japonska. V příštím desetiletí se předpokládá, že na těchto trasách bude v neustálém provozu 600 až 1000 velkých tankových lodí (přibližně 50 % veškerých přepravních kapacit nákladního loďstva), které by v případě konvenční války musely plout v konvojích, čímž by se vzhledem k časovým ztrátám snížila kapacita jejich využitelnosti o jednu čtvrtinu. Bezpečnost konvojů na dlouhých trasách při stále rostoucích možnostech sovětského loďstva se pokládá za poměrně nízkou. Za zranitelné se považují dokonce i námořní trasy mezi USA a Karibskou oblastí.

Kromě problémů se zásobováním jednotek v zámoří není možné v případě konvenční války počítat ani s okamžitým bezporuchovým zásobováním ozbrojených sil na území USA. Např. po středovýchodním konfliktu se ještě v prosinci 1973 projevovaly značné nedostatky v nákupu leteckého petroleje JP-5 pro tryskové letouny ministerstva obrany (v západní části USA byla kryta jeho potřeba jen ze 60 %).

Při nedostatcích v zásobování ropnými výrobky se projevují důsledky především u vojenského letectva, které spotřebovává

přibližně 55 % veškerých pohonných hmot ozbrojených sil USA. Vojenské námořnictvo spotřebovává kolem 38 % a pozemní vojsko 9 %.

Na základě získaných zkušeností podniká velení americké armády v současné době opatření ke zvýšení připravenosti záložních zdrojů na území USA. Hlavní rezervu tvoří zjištěné zásoby v Elk Hills (Kalifornie) o celkovém množství 138 milionů tun. Při odhadované těžbě 13 milionů tun ropy ročně by tato rezerva měla nahradit eventuální ztráty, vzniklé zastavením dodávek z jiných zdrojů. Kromě této zálohy pro ozbrojené síly se předpokládá vytvořit ještě strategickou rezervu ropy pro národní hospodářství ve výši 130 milionů tun ropy.

Přijímají se i opatření k vyššímu stupni zabezpečení pohonnými hmotami u jednotek v zámoří. Plánují se nebo již staví nové skladovací kapacity, především pro válečné zásoby. Bylo vydáno nařízení nepoužívat těchto zásob pro mírové účely ani v případech nedostatků v zásobování. Vytváří se centrální kontrolní systém v rámci ministerstva obrany, který bude zajišťovat soustavný a bezprostřední přehled o stavu zásob pohonných hmot ve skladech ozbrojených sil ve všech částech světa. Pracovávají se metody šetření pohonnými hmotami a rozšiřují výzkumné práce k snížení jejich spotřeby u nových zbraňových systémů.

Z vývoje v posledních letech vyplývá, že se Spojeným státům nepodaří v nejbližších letech překonat napjatost mezi spotřebami a zdroji energie a surovin, což bude přispívat k celkové labilitě jejich národního hospodářství. Budou proto nadále vyvíjet maximální úsilí, aby v rozvojových zemích bohatých na ropu a další strategické suroviny nedocházelo k vývoji nekapitalistickou cestou. Při zajišťování surovinových zdrojů v zemích „třetího světa“ se budou stále více střetávat s konkurencí EHS a Japonska a snahou rozvojových zemí dosáhnout rovnoprávných ekonomických styků. Důležitost zabezpečování zdrojů surovin povede k pokračování americké globální vojenské politiky a z ní vyplývajících nebezpečných důsledků pro mír v různých částech světa, zejména však na Blízkém a Středním východě.

Současná energetická situace zemí EHS a některá z toho vyplývající opatření, včetně vojenské oblasti

Stejně jako ve Spojených státech amerických, charakterizuje vývoj energetické situace v zemích EHS v posledním čtvrt-

století přechod od tuhých paliv k palivům tekutým a plyným (viz tabulku 3). V důsledku toho došlo k růstu závislosti zemí

Tabulka 3

EHS - Struktura používaných primárních energetických surovin (v %)

	1950	1960	1970	1973
Uhlí a lignit	75	59	26	23
Ropa	11	30	59	60
Zemní plyn	2	3	9	13
Jaderná a vodní energie	12	8	6	4

Tabulka 4

EHS - Celkový stupeň energetické závislosti a podíl ropy v palivoenergetické bilanci

	Celkový stupeň energetické závislosti		Podíl ropy v palivoenergetické bilanci			
	1963	1973	1963		1973	
	%	%	mln tun	%	mln tun	%
NSR	22,4	54,9	56,-	32,5	146,-	55,1
Francie	52,6	78,-	41,3	39,5	123,8	68,7
Velká Británie	26,4	48,2	55,9	30,0	108,2	48,8
Itálie	70,2	83,4	36,5	57,5	97,8	75,1
Holandsko	63,2	5,7 ¹⁾	15,7	56,7	29,4	48,-
Belgie	49,4	86,7	10,8	37,9	27,8	59,9
Lucembursko	99,7	99,6	0,6	16,1	1,7	33,1
Dánsko	97,9	99,3	7,3	62,5	17,-	87,4
Irsko	71,9	81,7	1,7	43,6	5,6	74,5
EHS	39,3	61,4	226,3	37,5	557,3	59,5

¹⁾ Pokles závislosti umožnilo vysoké tempo využívání zemního plynu ze zdrojů na vlastním území (značná část se dokonce vyváží).

EHS na dovozu primárních energetických surovin z 10 % v roce 1950 na 61,4 % v roce 1973. U ropy se pak tato závislost pchybuje dokonce mezi 97–98 %. To vedlo zákonitě i k vyšší zranitelnosti výroby, dopravy a podmínek života v zemích EHS vůbec. Snížily se také vojenské možnosti členských zemí Společnosti, zvláště pokud jde o vedení dlouhodobé války.

Ropa se podílela v roce 1973 ze 60 % na celkové výrobě potřebné energie zemí EHS. Její spotřeba dosáhla 557 milionů tun, z čehož těžba na vlastním území činila 14 milionů tun. Zbylých 543 milionů tun (97,5 %) muselo být dovezeno ze zahraničí, z toho přibližně 78 % z arabských zemí.

Závislost jednotlivých zemí Společen-

EHS - Předpokládaná struktura používaných primárních energetických surovin (v %)

	1985 původní plán	1985 současný plán
Uhlí a lignit	10	17
Ropa	64	41—49
Zemní plyn	15	18—23
Vodní a termální energie	2	3
Jaderná energie	9	13—16

ství na dovozu energetických surovin je rozdílná, což vyplývá především ze stavu vlastních zdrojů těchto surovin. Celkový stupeň energetické závislosti členských zemí EHS a podíl ropy v jejich palivové a energetické bilanci ukazuje **tabulka 4**.

Nebezpečnost převažujícího zaměření zemí EHS v palivové a energetické bilanci na ropu se ukázala nejlépe v době po středovýchodním konfliktu v roce 1973 a v průběhu roku 1974. Dočasné zastavení dodávek ropy z arabských zemí do USA a do Holandska se odrazilo negativně prostřednictvím amerických ropných monopolů i v ekonomice západoevropských zemí. Vedlo k širokému uvědomění si oprávněnosti dřívějších varování některých hospodářských a politických činitelů, že úplné zastavení dodávek ropy při tak vysoké závislosti by znamenalo vážné narušení hospodářské situace v celé západní Evropě. Nedostatků v zásobování ropou a ropnými výrobky v té době též ukázaly, že není plněna doporučující směrnice orgánů EHS udržovat zásoby ropy na kontinentě ve výši 90denní výrobní spotřeby. Ve většině členských zemí existovaly zásoby jen na 30—60 dnů této spotřeby.

Jiným závažným důsledkem středovýchodní krize pro ekonomiku členských zemí EHS je značný růst výdajů na nákup ropy. Markantně se to odrazilo v pasívních platebních bilancích většiny členských zemí v roce 1974 a ve značných potížích při jejich vyrovnání i v roce 1975. Pro ilustraci — jestliže v roce 1963 členské země EHS platily v průměru za tunu ropy 17,7 US dolarů, pak se tato cena do roku 1973 zvýšila na 29,2 US dolarů a v roce 1974 již na 86,2 dolarů. V roce 1963 tak vydaly za 220 miliónů tun dovezené ropy přibližně 3,9 miliardy US dolarů, v roce 1974 za 543 miliónů tun již téměř 47 miliard US dolarů.

Zvyšování dovozu ropy do členských zemí se projevilo i v růstu cisternového loďstva EHS, jehož kapacita se v průběhu šedesátých let ztrojnásobila a dosáhla v roce 1970 téměř 18 miliónů užitných tun, tj. asi 11 % kapacity světové ropné flotily. Možnosti cisternového loďstva EHS dále vzrostly se vstupem Velké Británie do Společenství (asi na 25 % kapacity světové ropné flotily). Dvě třetiny tankových lodí EHS tvoří moderní plavidla, která by však v případě válečného konfliktu musela plout v konvojích, čímž by došlo k podstatnému snížení jejich využitelnosti. Zranitelnost těchto lodí v oblasti Středozemního moře by byla značná.

Růst spotřeby ropy v šedesátých letech se projevilo i ve více než dvojnásobném zvýšení kapacit závodů na zpracování ropy zemí EHS a značné výstavbě ropovodů. V roce 1971 dosáhla kapacita rafinérií všech členských zemí 680 miliónů tun, což přesahuje značně potřeby Společenství. Nejvíce se na této kapacitě podílely Itálie (175 miliónů tun), NSR (127 miliónů tun), Velká Británie (122 miliónů tun), Francie (121 miliónů tun) a Holandsko (82 miliónů tun). Délka západoevropských ropovodů vzrostla v šedesátých letech čtyřnásobně a dosáhla v roce 1970 celkové délky asi 11 tisíc km (přibližně 6,6 tisíc km ropovodů a 4,4 tisíce km produktovodů).

Kromě sítě ropovodů a produktovodů, určených pro civilní účely, existuje v západní Evropě obdobná síť, která patří Severoatlantickému paktu. Její délka dosahuje přibližně 9,1 tisíce km (na severoevropském válečnickém 0,5 tisíce km, na středoevropském válečnickém 5 tisíc km a na jihoevropském válečnickém 3,6 tisíc km). Nejdokonaleji je vybudován systém pro střední Evropu. Začíná vstupními přístavy ve Středozemním moři, Severním moři a Atlantic-

kém oceánu a končí u jednotlivých letišť, skladišť a přečerpávacích stanic.

Na základě zkušeností z období středo-východního konfliktu přehodnotily vedoucí orgány EHS plány společné energetické politiky a cíle k dosažení struktury používaných primárních energetických surovin v roce 1985 (původní a přehodnocený plán uvádí **tabulka 5**). Přes předpokládaný pokles podílu ropy v celkové energetické bilanci má její spotřeba vzrůst do roku 1985 asi na 1000–1100 miliónů tun. Produkce ropy ze zdrojů v Severním moři by v té době měla dosáhnout přibližně 180 miliónů tun, což by krylo 16–18 % veškeré potřebné ropy Společenství. Z toho vyplývá, že dále vzroste dovoz ropy do zemí EHS z oblasti Blízkého a Středního východu a severní Afriky. K zajištění stabilitnosti dodávek se již dnes vedoucí orgány snaží najít formy přidružení hlavních producentů zemí těchto oblastí do Společenství a vázat je tak k bližší ekonomické a finanční spolupráci. Kromě toho předpokládají vybudovat v nejbližších letech další skladovací kapacity pro ropu a její produkty tak, aby uskladněné zásoby stačily křít 100–120 denní výrobní činnost jednotlivých členských zemí.

Opatření k vyššímu stupni zabezpečení ropou a ropnými produkty na evropském válečnickém přijímají i vedoucí orgány NATO. Patří mezi ně především rozšiřování skla-

dovacích kapacit a připravovaná technická modernizace sítě ropovodů a produktovodů na principu potrubní pošty. Kromě toho počítají jako se strategickou zálohou se zdroji ropy v Severním moři. Proto již dnes plánují jejich ochranu a obranu vyčleněnými námořními i leteckými jednotkami.

Z dosavadního vývoje můžeme vyvodit závěry, že přes technický pokrok a využívání nových zdrojů energie zůstane značná závislost zemí EHS na dovozu energetických surovin. V porovnání s USA se budou vyvíjet na surovinovém trhu v hospodářství jednotlivých západoevropských zemí odrážet daleko citlivěji. Z toho vyplývá intenzivnější a pružnější činnost zemí EHS při zajišťování potřebných surovin. Restoucí konkurence ze strany USA a Japonska a další sjednocování požadavků producentů zemí povede k tlaku na pokračování západoevropského integračního procesu. Hlavními dodavateli ropy a ostatních energetických surovin zůstanou rozvojové země. Největší úsilí vyvine EHS k rozšíření a upevnění svého postavení v zemích Blízkého a Středního východu a Afriky. Oproti Spojeným státům budou země EHS ve svých plánech k zajištění surovin zřejmě více spoléhat na svou ekonomickou než vojenskou sílu, i když použití ozbrojených sil z jejich strany v mimořádné situaci nemůžeme vyloučit.

Další důsledky a vojensko politické aspekty opatřování energetických a jiných surovin hlavními kapitalistickými státy a seskupeními

Z předchozích částí vyplývá, že zajištění dostatečné surovinové základny k dalšímu ekonomickému růstu a úspěch v konkurenčním boji je jedním z nejnaléhavějších úkolů všech kapitalistických zemí a center.

Palivová a energetická základna vyspělých kapitalistických zemí je dnes orientována z převážné části na ropu. Z veškerých prozkoumaných zásob ropy nesocialistického světa se 90 % nachází na území rozvojových zemí a jen 10 % na územích vyspělých kapitalistických států (z toho 6,5 na území USA). Rozvojové země vyvážejí přes 80 % ropy těžené na jejich územích a zajišťují tak 85 % potřeb průmyslově vyspělých kapitalistických zemí (jejich spotřeba ropy je téměř 6krát větší než rozvojových zemí, ačkoli mají o 2/3 méně obyvatel). Konkurenční boj mezi vyspělými kapitalistickými státy se dnes proto soustřeďuje ve značné míře na udržení nebo znovurozdělení sfér vlivu v hlavních ropných producentních oblastech světa, mezi něž patří:

1. Blízký a Střední východ s produkcí 65 % celkového vývozu ropy nesocialistického světa; z toho 38 % pochází ze Saudské Arábie, 27 % z Íránu, 15 % z Kuvajtu, 9 % z Íráku a 11 % z malých arabských států a Federace arabských šejchátů. Přibližně polovina vývozu ropy jde do západní Evropy, čtvrtina do Japonska a čtvrtina do zemí jihovýchodní Asie a západní polokoule.

2. Afrika s produkcí 19 % celkového vývozu ropy nesocialistického světa; z toho 44 % pochází z Lybie, 36 % z Nigérie a 20 % z Alžírsko. Přibližně 90 % vývozu ropy jde do západní Evropy a 10 % do USA a jižní Ameriky.

3. Jižní Amerika s produkcí 7,5 celkového vývozu ropy nesocialistického světa; z toho 95 % připadá na Venezuelu. Přibližně 70 % vývozu jde do USA.

4. Jihovýchodní Asie s produkcí 3 % celkového vývozu ropy nesocialistického světa; z toho 98 % připadá na Indonésii, která vyvážejí 3/4 své produkce do Japonska.

5. Kanada s produkcí 3 % celkové výroby nesocialistického světa; z toho 95 % odebrávají USA.

Tyto oblasti se dnes stávají nejen centrem konkurenčního boje mezi vyspělými kapitalistickými zeměmi a seskupeními, ale jsou i v ohnisku zájmu světového imperialismu při posuzování jejich významu pro utváření poměru sil se světovým socialismem v budoucnu.

V nejbližších letech dojde mezi hlavními kapitalistickými zeměmi, kromě boje o zajištění zdrojů ropy, též k stupňující se konkurenci o zdroje uranu rozvojových zemí. (Na základě současných dlouhodobých plánů energetického rozvoje má roční spotřeba uranu v kapitalistickém světě sčítat v r. 1980 asi na 65 000 tun, v r. 1985 na 127 000 tun a v r. 1990 na 210 000 tun. Dnes prozkoumané zásoby uranu však stačí křít maximálně předpokládanou spotřebu do r. 1980.)

I když se zdánlivě mění přístup vyspělých kapitalistických zemí k rozvojovým zemím, kdy ve snaze zajistit jejich kapitalistický vývoj jsou nuceny přistupovat na určité kompromisy a používat skrytějších forem vykořisťování, zůstává vojenská oblast důležitým článkem jejich politiky vůči zemím „třetího světa“.

Významnou ekonomickou, politickou, ale i vojenskou úlohu při odčerpávání finančních prostředků z producentů zemí ropy sehrává prodej bojové techniky. Dodávky zbraní do rozvojových zemí sčítají jen od roku 1970 do roku 1973 zhruba 3 na 7,7 miliard US dolarů a dále se zvyšují. Z toho 2/3 zbraní dodávají vyspělé kapitalistické země. USA upouštějí od politiky omezování prodeje zbraní některým rozvojovým státům, jsou ochotny je dodávat do všech zemí, v kterých je zajištěn kapitalistický směr vývoje. Navíc američtí představitelé očekávají, že vojensky silné, na kapitalistických principech prosperující země (Irán, Brazílie apod.), mohou převzít úlohu ochránců kapitalistických zájmů ve svých oblastech.

Prodej zbraní má kromě finančních prostředků vést k závislosti rozvojových zemí na kapitalistických státech, především prostřednictvím dodávek náhradních dílů, munice apod., a umožňovat ovlivňování jejich zahraniční politiky. Kromě toho poskytuje možnost školit důstojníky a vojáky-specialisty v kapitalistických zemích, vysílat vojenské instruktory do států „třetího světa“ a vytvářet tak vlastní zájmové skupiny v jejich armádách.

Některé vyspělé kapitalistické státy (především Francie) jsou v konkurenčním boji ochotny pomoci bohatým rozvojovým zemím i při výstavbě závodů na výrobu

zbraní. Vybudování integrované zbrojní průmyslové základny dnes např. plánují členské země Arabské ligy, zbrojní závody ve větším měřítku staví Brazílie, Argentina a Indie.

Kromě nepřímého využívání vojenské oblasti jsou vyspělé kapitalistické země připraveny v případě vážné úhrady jejich zájmů k použití vojenské síly, ať již prostřednictvím třetích států (např. Izraele na Středním východě), nebo přímým zásahem. Představitelé amerického imperialismu vážně uvažovali o obsazení ropných zdrojů na Středním východě v roce 1973, kdy hrozila katastrofa kapitalistickému světu z nedostatku energetických zdrojů. Při opakování obdobné situace ať již jde o energetické, nebo i jiné suroviny strategického významu, nebudou váhat v krajním případě vojenské síly použít.

K tomuto účelu se zaměřují Spojené státy i některé evropské členské země NATO ve výstavbě a přípravě ozbrojených sil na taková opatření, která by jim přímý vojenský zásah v hlavních surovinových oblastech „třetího světa“ umožňovala. Projevuje se to především v plánech USA na zvýraznění strategické mobility sil všeobecného určení a úlohy vojenského námořnictva v rámci tzv. „oceánské strategie“. Obdobná opatření v omezeném rozsahu se uskutečňují i v ozbrojených silách Velké Británie a Francie. Pokračuje budování systému vojenských základů v zájmových oblastech a na přístupových cestách k nim. Stále větší důraz zároveň kladou na výstavbu ozbrojených sil na USA závislých regionálních vojenských uskupení a jednotlivých států v těchto oblastech.

S vojenskými záměry Spojených států a jejich spojenců na Středním východě a v Africe souvisí:

— opatření ke konsolidaci a posílení vojenského potenciálu jižního křídla NATO a zvýšení úderné síly a akceschopnosti vojenského námořnictva USA a spojenců operujících ve Středomoří (urovnání řecko-tureckého sporu a s tím související úsilí o návrat Řecka do vojenské struktury paktu, udržení základů na Maltě a Kypru, zvýšení operačních možností italských ozbrojených sil, otázky spojené s využitím ozbrojených sil Španělska a Portugalska, vytvoření stále námořní flotily ve Středomoří);

— vytvoření dostatečně velkých zásob bojové techniky a ostatního vojenského materiálu na území NSR, členských států NATO ve Středomoří, Izraeli a jiných proamericky zaměřených rozvojových států na Blízkém a Středním východě;

— zajištění základů k zabezpečení strategické vzdušné přepravy, především

z území USA a Velké Británie na Blízký a Střední východ [základny na Azorských ostrovech a Kapverdských ostrovech a na územích ostatních evropských členských států NATO, především v NSR, Itálii, Řecku a Turecku];

— zabezpečování výstavby silných ozbrojených sil prozápadních režimů Blízkého a Středního východu a dalších zemí [Izraele, Saudské Arábie, arabských emirátů a Jihoafrické unie];

— zvyšování vojenské síly paktu CENTO, zejména franských ozbrojených sil;

— zvýrazňování úlohy vojenského námořnictva USA a Francie v severozápadní oblasti Indického oceánu, Perském a Arabském zálivu; zvyšování počtů bojových plavidel, úsilí o výstavbu nových námořních základen a vojenského letectva (posilování jeho uskupení a budování nových leteckých základen);

— zvyšování úsilí a postupné získávání vlivu na výstavbu a použití ozbrojených sil progresivních arabských států — Sýrie, Libye, Alžírsko, obou jemenských států a Iráku (dodávky bojové techniky, vojenští poradci, školení velitelského sboru, budování zbrojního průmyslu).

S vojenskými záměry Spojených států a jejich spojenců v jihovýchodní Asii souvisí:

— zvyšování úderné síly vojenského námořnictva a letectva USA v této oblasti a západním Tichomoří (rozšíření operačního prostoru 7. námořní flotily, zvyšování bojových možností letectva na operačních základnách v Thajsku, Jižní Koreji a Japonsku);

— zabezpečování výstavby silných ozbrojených sil prozápadních spojenců v paktech (SEATO, ANZUS);

— zvyšování úsilí o větší vojenskou angažovanost Japonska v této oblasti a vytváření nových regionálních vojenských uskupení, zejména o přeměnu paktu ASEAN ve vojenskou organizaci;

— opatření k zajištění ochrany námořních tras z jihovýchodní Asie na západní pobřeží USA.

S vojenskými záměry Spojených států a jejich spojenců v Latinské Americe souvisí:

— zvyšování úderné síly a rozšiřování operačních možností vojenského námořnictva a letectva v Karibském moři a v pásmu Panamského průplavu;

— snahy o upevňování vojenské síly proamerických členských zemí OAS s cílem zabránit protiamerickému vývoji v některých z nich, popřípadě využít jejich ozbrojených sil k intervenci v sousedních progresivních státech.

Význam surovin bude i nadále stoupat, neboť skutečný stav zdrojů ropy, zemního plynu, uranu, uhlí, železných a neželezných kovů a míra jejich využívání zůstanou určující pro hospodářský a tím i vojenský potenciál každého státu či uskupení. Tuto skutečnost bude zvlášť zvýrazňovat nastávající závěrečná etapa soutěže mezi socialismem a kapitalismem.